

Pacienta līdzestība multiplās sklerozes ārstēšanas procesā

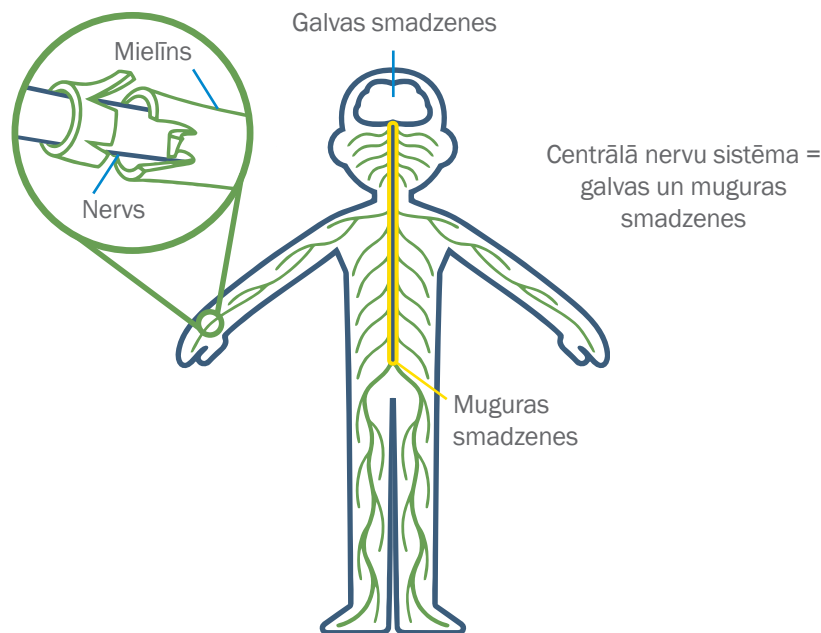
Līdzestība multiplās sklerozes pacientu ārstēšanas un aprūpes procesā

Izglītojošs materiāls Multiplās
sklerozes pacientiem

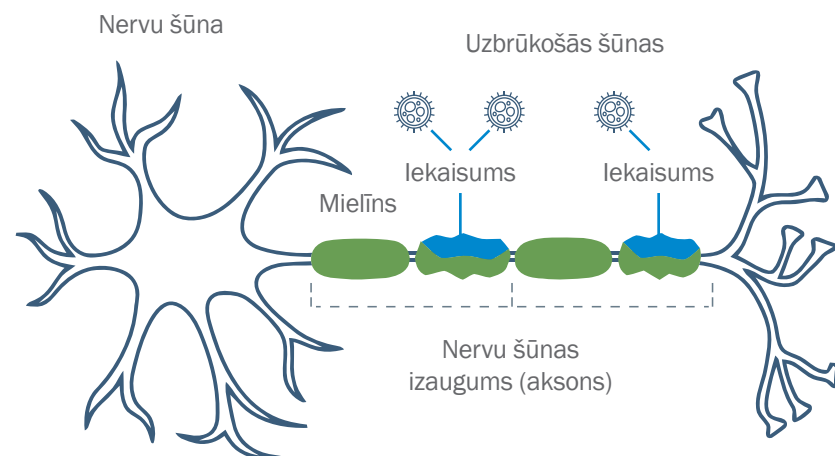

Pamatinformācija par multiplo sklerozi

- Multiplā skleroze parasti parādās 20-40 gadu vecumā.
- Sievietēm multiplo sklerozi konstatē gandrīz divas reizes biežāk nekā vīriešiem.
- Multiplā skleroze dažādus cilvēkus ietekmē dažādi.
- Multiplās sklerozes gaita ir grūti prognozējama.
- Multiplā skleroze nav lipīga.
- Multiplā skleroze ir nervu sistēmas nevis muskuļu slimība.
- Uzskata, ka multiplās sklerozes rašanās ir vairāku faktoru kombinācijas rezultāts.

Attēls: Multiplā skleroze galvenokārt ietekmē centrālo nervu sistēmu, kas sastāv no galvas smadzenēm un muguras smadzenēm un darbojas kā visa organisma “kontroles un sakaru centrs”.

Attēls: Uzbrūkošu šūnu izraisīta iekaisuma reakcija bojā nervu šūnu mielīnu.

Kas notiek multiplās sklerozes gaitā?

- Multiplās sklerozes gaitā cilvēka organismā rodas daudzas izmaiņas, kas apgrūtina slimības gaitas prognozēšanu. Multiplā skleroze galvenokārt ietekmē centrālo nervu sistēmu, kas sastāv no galvas smadzenēm un muguras smadzenēm un darbojas kā ķermeņa “kontroles un sakaru centrs”. Centrālajā nervu sistēmā ar nervu šūnu starpniecību notiek informācijas saņemšana, apstrāde un nosūtīšana. Nervu šūnas sastāv no kodola un izaugumiem jeb aksoniem. Informācijas ātru pārvietošanos nodrošina taukvielām bagāts nervu šķiedru apvalks, kuru dēvē par mielīnu. Šis apvalks darbojas kā nervu šķiedras aptverošs “izolators”, kas nodrošina nervu impulsu ātru un optimālu pārvietošanos.
- Multiplās sklerozes gaitā rodas iekaisuma perēkļi, kas bojā un noārda mielīnu un aksonus. Tā rezultātā nervu impulsu pārvietošanās kļūst aizvien grūtāka. Šī iemesla dēļ galvas smadzenes nevar efektīvi sazināties ar citām organisma daļām un kontrolēt par motoriku un tausti atbildīgos nervus. Tas savukārt ietekmē muskuļu funkciju un tausti. Taustes un muskuļu kontroles traucējumu dēļ rodas multiplās sklerozes fiziskie simptomi, piemēram, muskuļu vājums, trīce un muskuļu stīvums.
- Nervu sistēmas bojājumi var ietekmēt arī galvas smadzeņu kognitīvās funkcijas, t. i., zināšanu iegūvi un apstrādi, koncentrēšanās spēju, problēmu risināšanu un atmiņu. Tā kā infekcijas var rasties visā centrālajā nervu sistēmā, multiplā skleroze var ietekmēt daudzas organisma funkcijas. Tas izskaidro to, kādēļ saasināšanās stadijas laikā simptomi ir mainīgi un kādēļ tie dažādiem cilvēkiem atšķiras.

Līdzestības definīcija

Līdzestība ir viens no svarīgākajiem veiksmīgas slimības kontroles faktoriem, kas nozīmē:

- zāļu regulāru un pareizu lietošanu/ievadīšanu atbilstoši ārsta norādēm – katru dienu noteiktā laikā un apmērā, neizlaižot nevienu devu;
- sistemātiskus ārsta apmeklējumus un regulāras pārbaudes;
- izpratni par terapijas nozīmi un sekām, kādas var rasties, pārtraucot ārstēšanu, veicot to nesistemātiski vai patvaļīgi koriģējot devas un terapijas plānu.

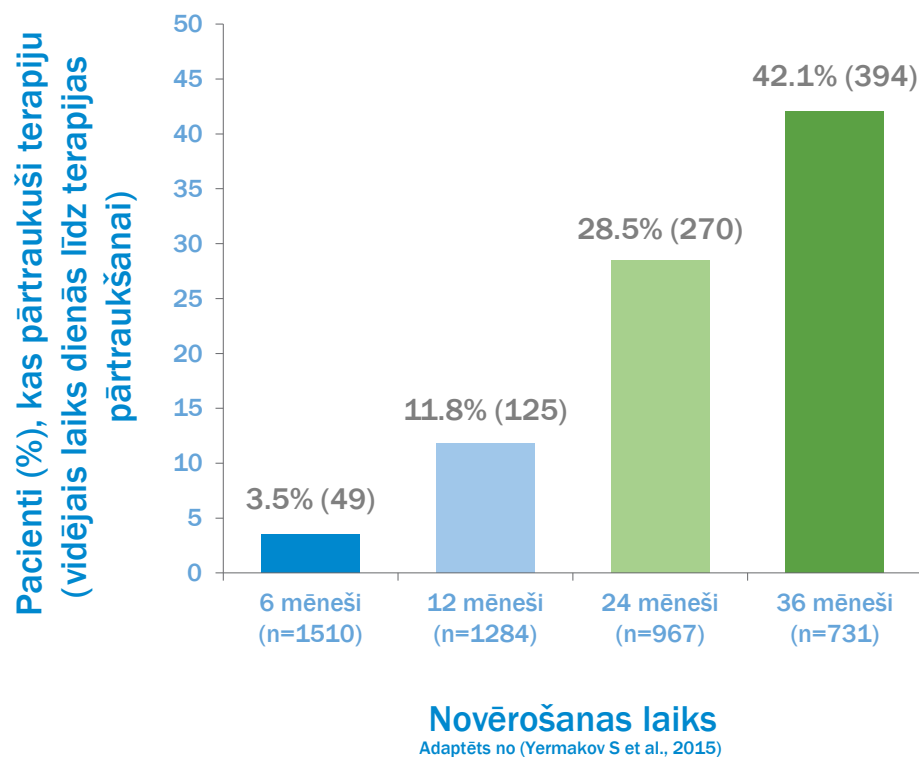
Līdzestības trūkuma veidi

Neapzināta jeb nejauša - visbiežāk rada situācija, kad komunikācija starp pacientu un medicīnas personālu nav bijusi īsti skaidra un precīza vai pacients bez apzināta nodoma neievēro ārsta norādījumus un terapijas plānu.

Apzināta jeb tīša - vērojama tad, ja pacients ļoti skaidri saprot un apzinās, kas un kāpēc viņam jā dara, bet dažādu motīvu vadīts tā nerīkojas.

Aptuveni 40% pacientu pārtrauc terapiju 3 gadu laikā

Terapijas pārtraukšana 6, 12, 24 un 36 mēnešus pēc MS terapijas uzsākšanas ar SMT (N=1510)

SMT-Slimību modificējošās terapijas

Yermakov S et al. J Med Econ. 2015;18:711-720. Impact of increasing adherence to disease-modifying therapies on healthcare resource utilization and direct medical and indirect work loss costs for patients with multiple sclerosis.

Biežākie nelīdzestības iemesli

- bailes – pacientiem var būt bail no iespējamām blaknēm. Iespējams, ka blaknes ir bijušas citam pacientam, kas lietojis tās pašas vai līdzīgas (pēc izskata!) zāles, vai arī netiešā saīņā (sociālajos tīklos) ir izplatīts uzskats, ka šīs zāles ir izraisījušas problēmas;
- izmaksas – lielai daļai pacientu zāļu iegāde nav pirkumu prioritāte, īpaši mazuļiem cilvēkiem;
- izpratnes trūkums – pacienti var nesaprast zāļu nepieciešamību, blakusparādību raksturu vai laiku, kas vajadzīgs ārstniecības rezultātu noskaidrošanai. Tas īpaši attiecas uz hroniskiem pacientiem, jo nav saprotama zāļu ikdienas lietošana kāda riska novēršanai;
- tūlītējas uzlabošanās neesamība – tā parasti izraisa priekšlaicīgu zāļu lietošanas pārtraukšanu;
- polipragmāzija jeb pārāk daudz vienlaikus izrakstītu medikamentu – jo lielāks ir dažādu izrakstīto zāļu skaits un jo lielāks zāļu lietošanas biežums, jo lielāka iespēja, ka pacients būs zāļu lietošanai nelīdzestīgs;
- simptomu trūkums – pacienti, kuri nejūt pārmaiņas pašsajūtā vai veselības stāvoklī, uzsākot vai pārtraucot zāļu lietošanu, nereti nesajūt iemeslu zāles lietot;
- raizes – biežāk bažas par iespējamu atkarību no zālēm;
- depresija – depresijas pacienti bieži izvairās no zālēm citu slimību ārstēšanai;
- neuzticība – pacienti mēdz būt aizdomīgi par sava ārsta motīviem konkrētu zāļu izrakstīšanā. To nosaka plašsaziņas informācija par farmācijas uzņēmumu mārketinga centieniem, kas, iespējams, ietekmē ārstu zāļu izrakstīšanas paradumus.

Faktoru grupas, kas ietekmē MS pacientu līdzestību

- ar pacientu saistītie faktori;
- veselības aprūpes sistēmas faktori;
- nozīmētās terapijas faktori;
- slimības un veselības stāvokļa faktori;
- finansiālie faktori;
- sociāl-ekonomiskie faktori.

Līdzestību ietekmējošie pacienta faktori

- šaubas par diagnozi;
- šaubas par nozīmēto terapiju;
- zināšanu un izpratnes trūkums par saslimšanas gaitu, ilgumu un tās cēloņiem;
- aizmāršība;
- aizņemtība;
- disciplīnas trūkums.

Līdzestību ietekmējošie terapijas faktori

- medikamentu efektivitāte un panesamība (blakusparādības);
- nepareiza medikamentu lietošanas tehnika;
- ārstēšanas ilgums;
- terapijas/injekciju režīms;
- iepriekšējo slimību ārstēšanas neveiksmes.

Līdzestību ietekmējošie slimības faktori

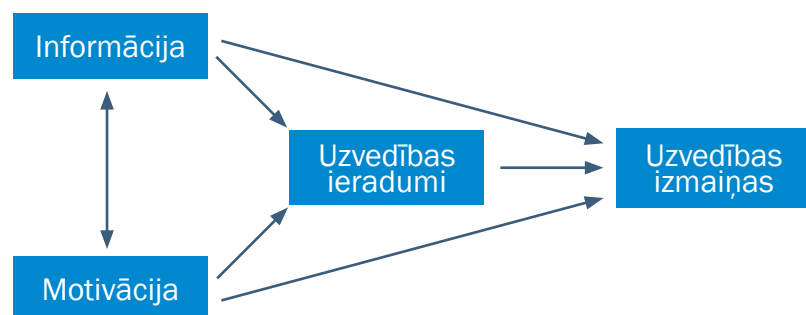
- slimības simptomu smagums;
- slimības progresēšana;
- invaliditāte;
- ārstēšanas efektivitāte;
- kognitīvie traucējumi, depresija.

Līdzestību ietekmējošie finansiālie faktori

- papildus izdevumi terapijai (procedūru veikšanas);
- speciālistu vizītes;
- izmeklējumi;
- kontroles analīzes;
- stacionārs;
- ceļa izdevumi.

Kas uzlabo līdzestību?

Izpratne par savu slimību, terapiju, prognozi ir viens no faktoriem, kas uzlabo līdzestību multiplās sklerozes ārstēšanā un aprūpē. Par savu veselību izglītots pacients vienmēr ir līdzestīgāks un gatavs piedalīties savas veselības aprūpē.

Izglītošanos veicinošie un kavējošie faktori

Izglītošanos veicinošie faktori	Izglītošanos kavējošie faktori
Stabils emocionālais un fiziskais stāvoklis	Nespēja pieņemt pacienta lomu vai pacienta lomas pārspīlēšana
Pozitīva iepriekšējās veselības aprūpes pieredze	Negatīva iepriekšējā veselības aprūpes pieredze
Savas lomas pieņemšana un gatavība izglītoties	Slikta fiziskā pašsajūta
Sasniedzamu, reālu mērķu izvirzīšana	Emocionāla nenoturība, bažas un raizes
Laba fiziskā pašsajūta	Bezcerība, nespēja mobilizēties, lai izglītotos
Ģimenes atbalsts	Neierasta, šķietami nelabvēlīga vide
Pozitīva saskarsme ar aprūpes darbinieku	Motivācijas trūkums
Izglītošanās procesa individualizācija (atbilstīgi pacienta spējām un vajadzībām)	Adaptācijas laiks ārstniecības iestādē
Piemērota mācību vide	Informācijas trūkums
Saņemtās informācijas nozīmīgums attiecībā uz piedzīvoto dzīves situāciju	

Kā praktiski uzlabot līdzestību

- ja pacients kaut ko nesaprot par zāļu lietošanu, laiku un devām, par blaknēm, jālūdz palīdzība ārstam vai farmaceitam;
- pacientam, kam varētu būt grūtības izprast ārstu vai farmaceitu, dodoties pie ārsta vai farmaceita, jāņem līdzi draugs, rads vai tuvs cilvēks, kas var ieklausīties, palīdzēt un pierakstīt;
- jāpastāsta ārstam par finansiālām problēmām;

- aptiekās ir pieejami tablešu konteineri. Var iegādāties tādu, kam ir sadaļas katrai nedēļas dienai un konkrētai diennakts stundai;

- labs ieradums ir izveidot savu zāļu kalendāru;
- var ieviest zāļu lietošanas atgādinājumu aplikāciju viedtālrunī.

Piemērs nedēļas plānam

	P	O	T	C	P	S	Sv
Medikaments A	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Medikaments B	✓		✓		✓		✓

Piemērs dienas plānam

	Rīts	Pusdienlaiks	Vakariņas	Pirms gulētiešanas
Medikaments A				
Medikaments B				
Medikaments C				
Medikaments D				
Medikaments E				

Pat visefektīvākā terapija
nebūs iedarbīga, ja pacients
to lietos nepietiekami
vai neatbilstoši.

Atsauces

https://www.neirosinapse.lv/lv_LV/home/multipla-skleroze/pamatinformacija-par-multipla-sklerozi.html

<https://www.arstubiedriba.lv/globala-epidemija-pacientu-nelidzestiba-arstnieciba-un-tas-izpauzmes-latvija/>

<http://www.lumpii.lv/noderigi/padomi/23-lidzestiba-kas-ta-tada-un-kapec-tik-svariga>

Yermakov S et al. J Med Econ. 2015;18:711-720. Impact of increasing adherence to disease-modifying therapies on healthcare resource utilization and direct medical and indirect work loss costs for patients with multiple sclerosis.

<https://www.ama-assn.org/delivering-care/patient-support-advocacy/8-reasons-patients-dont-take-their-medications>

<http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42682/9241545992.pdf;jsessionid=047BF4748C5877F6797122DDDC22C2D8?sequence=1>

https://www.talakizglitiba.lv/sites/default/files/2020-01/119_Hronisku%20slim%C4%ABbu_pacientu_vadishana.pdf

<https://www.verywellhealth.com/how-to-remember-to-take-your-medications-2224161>

Ziņošana par blakusparādībām

Ja Jums rodas jebkādas blakusparādības, konsultējieties ar ārstu vai farmaceitu. Tas attiecas arī uz iespējamajām blakusparādībām, kas nav minētas zāļu instrukcijā. Jūs varat ziņot par blakusparādībām arī tieši Zāļu valsts aģentūrai, Jersikas iela 15, Rīga, LV 1003. Tīmekļa vietne: www.zva.gov.lv. Ziņojot par blakusparādībām, Jūs varat palīdzēt nodrošināt daudz plašāku informāciju par zāļu drošumu.

Materiāls tapis sadarbībā ar P. Stradiņa KUS
Multiplās sklerozes aprūpes māsu Līgu Paņinu.

Materiālu sagatavojis- Biogen Latvia SIA, Audēju 15-4, Rīga, Latvija. Tālr.+37168688158
Par zāļu lietošanu konsultējieties ar ārstu vai farmaceitu.

Biogen-185923 10/2022.

ZĀĻU NEPAMATOTA LIETOŠANA IR KAITĪGA VESELĪBAI!